

Jonge mantelzorgers komen tekort

Ze hebben geen leerproblemen en vallen niet op. Thuis zorgen ze intensief en langdurig voor vader, moeder, broer of zus. Hun eigen zorgen komen zelden spontaan aan bod; in de klas en onder vrienden praat je liever over wat 'hot' is, dan over wat thuis 'rot' is. Maar bijna de helft van de jonge mantelzorgers kampt met psychosociale problemen.

Leerlingen met mantelzorgtaken voor familieleden zijn in zes van de tien gevallen niet bekend bij leerlingbegeleiders of zorgcoördinatoren. Totdat de symptomen vrijwel onomkeerbare gevolgen hebben als maandenlang onderpresteren, doubleren en voortijdig de school verlaten. Recent onderzoek in Zwolle bevestigde met deze gegevens eerder onderzoek van Keesom en De Vries in 2006: 'Kinderen uiten zich niet, beducht als ze zijn voor het stempel 'zelig'. Wat het begeleiden van deze kinderen compliceert, is dat ze ter vermindering van loyaliteitsconflicten geneigd zijn te ontkennen dat er thuis iets aan de hand is.'

Leerlingbegeleiders en zorgcoördinatoren in het voorgezet onderwijs die leerlingen met mantelzorgtaken wel (h)erkennen, spelen op de directe behoeften van leerlingen in. Scholen in Zwolle hebben ervaring met flexibele roosters, ruimhartig verzuimbeleid en extra herkansingsmogelijkheden voor leerlingen die in de klem komen te zitten tussen school en zorgtaken. Een gymnasiumleerlinge meldt: 'School heeft mij altijd geholpen als er thuis iets speelde 'een woord was al genoeg'. Uiteindelijk heb ik een flexibel rooster gekregen en wanneer het huiswerk eens niet af was, bleek daar begrip voor te bestaan.'

Juiste hulp?

Een leerplichtambtenaar draagt in het onderzoek een casus aan van een meisje dat jaren lang onopgemerkt de dagelijkse verzorging van broertjes en zusjes op zich nam in verband met psychiatrische problemen van vader en een handicap van moeder: 'Het meisje is op school veel afwezig geweest, blijven zitten en uiteindelijk naar een andere school gestuurd, waar ze niet kwam opdagen. Ze is nu 15 jaar en aan twee vmbo begonnen, terwijl ze cognitief havo had aangekund.

Deze leerlinge is inmiddels onder toezicht gesteld en uit huis geplaatst.'

De vraag is of de pragmatische oplossingen die binnen scholen worden gekozen synoniem staan voor adequate leerlingzorg. Immers school faciliteert op die wijze mantelzorgtaken. En die zijn voor pubers en adolescenten zo zwaar dat zij niet meer toe komen aan hun eigen ontwikkelingstaken. Op deze leeftijd zet de groei in naar emotionele onafhankelijkheid van ouders, naar het bereiken van gelijkwaardige relaties met leeftijdgenoten van beide seksen. Ze moeten zich kunnen voorbereiden op een beroep om in het eigen onderhoud te kunnen voorzien en richten zich op het ontwikkelen van sociaal verantwoordelijk gedrag.

Voorkomen latere problemen

Martine Delfos meldt expliciet dat het voor een jongere vanaf 13 jaar essentieel is in zijn directe omgeving van mening te wisselen met, en zich 'gehoord' te voelen door betekenisvolle volwassenen. Acht van de tien jongeren in het Zwolse onderzoek voelen zich hierin door ouders tekort gedaan. Ook jeugdarts Sachse-Bonhof constateert in haar onderzoek naar jonge mantelzorgers dat ontwikkelingstaken van jongeren door het verlenen van mantelzorg onder druk komen te staan, met name op sociaal en relationeel gebied. Sachse schetst dat voortdurende spanning in opvoedingssituaties kan leiden tot kindermishandeling zoals affectieve verwaarlozing. Kinderen krijgen te weinig aandacht, worden belast met voor hun leeftijd oneigenlijke taken, terwijl de ouder de ouderrol niet meer kan vervullen.

Het signaleren van jonge mantelzorgers is een eerste essentiële stap om latere problemen bij jongeren te voorkomen. Het op initiatief van bijvoorbeeld zorgadviesteams met ouders en professionals creëren van mogelijkheden om de jongere vrij te spelen van zorgtaken lijkt vervolgens de beste optie, terwijl het attenderen op lokale ondersteuningsmogelijkheden voor jongeren en het zelf bieden van begeleiding 'next best' is.

Drs. José Baars-Blom is onderzoeker bij het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken en docent aan de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle.

Het integrale onderzoeksrapport wordt gepubliceerd op: www.samenlevingsvraagstukken.nl.

Nadere informatie over lokale mogelijkheden voor ondersteuning: www.jongerenzorgen.nl

